

Q. D. B. V.

Disfertatio Theologica

DE

INJURIIS

NON

RETALIANDIS.

Ex Matth. V. vers. 38. 39.

QUAM

PRÆSIDE

JOHANNNE KAHLER,

S. Theol. Doct. ejusdemque ut & Mathemat. ac
Metaphys. in Academia Rintheliensi
Profess. Ordin.

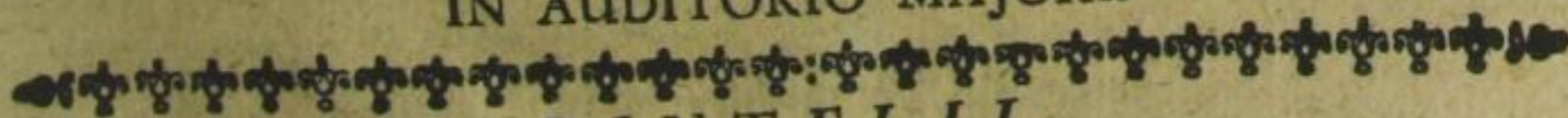
Publico Eruditorum Examine subjicit

JUSTUS ARNOLDUS *Triger* /

Vallendorpio-Ravensbergicus.

d. 19° Martii Ann. M. DC. LXXXIX.

IN AUDITORIO MAJORI.

RINTELLI,

Typis GODOFREDI CASPARI *Wächter* / Acad. Typ.

Recusa Typis HERMANNI AUGUSTINI ENAX, Acad. Typ. An. 1712.

Coll. diss. A
59, 20

a. LIX. 20.

Disertatio Theologica

DE
INJURIS

RETTALIANDIS

EX MANU V. COE. 1833

FRASIDÉ
JOHANN KÄHNER

M. Mag. in Acad. Rimb. etc.

1833

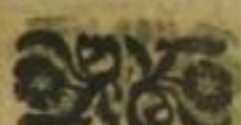
1833

1833

3

*F*acilius est, cujuslibet rei detrimentum pati, quam contemptum & contumeliam. Furta enim, rapina & vulnera patrimonium tantum ladunt & corpus; at contemptus, despiciatio & id genus alia in ipsummet animum, ubi situs honor est, penetrant, indeque lacefitos ad acerrimam persapè adigunt vindictam atque talionem. Adeò ut insuper habito quovis periculo verbis factisque suum faciant illud: Est vindicta bonum vita jucundius ipsa. Ut & hoc: Quemadmodum mihi fecit, ita vicissim & ei faciam. Quò propensior autem in ultionem natura mortalium deprehenditur, eò majori nisu impetus iste cohiberi debet & coerceri. Pessimo enim loco sumus, nisi injurias ita ferre possumus, ut videamur non sensisse, monitum est prudentis morumque seculi probe gnari hominis. Quod uti in vita communi sollicitè nonnunquam observatur, ita inprimis Christianum Nomen profitentes *MAGISTRUM* suum de remissione & oblivione injuriarum docentem audire decet atque imitari. Exemplar namque hic nobis reliquit, ut insequeremur vestigia ipsius. Qui convitiis affectus, non vicissim convitiabatur, quum malis afficeretur, non minabatur: Sed committebat causam suam ei, qui justè judicat. 1. Pet. II, 21. 22. 23. Inter alia verò huò pertinet egregium *Servatoris* dictum Matth. V. vers. 38. 39. quo Injurias non retaliandas, sed ferendas esse præcipit. Dignum certè argumentum, quod paulò altius repetatur, ac in quo præsens occupetur *Dissertatio*, ad quam nunc *B. C. D. opero* convertenda est.

Sententia Servatoris nostri
DE
INJURIIS NON RETALIANDIS

ITA HABET

Matth. V. vers. 38. 39.

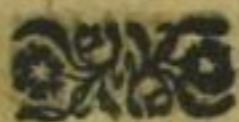
Audivistis dictum fuisse, oculus pro oculo, & dentem pro dente. Ego verò dico vobis, ne resistite malo: Sed si quis te percusserit in dexteram tuam maxillam, præbe illi & alteram.

§. I.

Magni momenti oportet fuisse legem istam: *Oculum pro oculo & dentem pro dente.* Ea enim ter scripta reperitur. *Exod. XXI. v. 24. 25, Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede, adustionem pro adustione, vulnus pro vulnere. Levit. XXIV. v. 19. 20. Quod si quis intulerit corporis vitium proximo suo, quemadmodum fecit, sic fiat ei. Fractura esto pro fractura, oculus pro oculo, dens pro dente, prout intulerit corpori vitium, ita infertor ei. Deuter. XIX. v. 19. seqq. de falso teste. Omnino facite ei, quemadmodum molitus erat facere fratri suo, ut tollas malum è medio tui: Et qui reliqui sunt, audientes timeant, neque pergant facere deinceps quicquam simile huic rei malæ in medio tui. Neque parcito oculus tuus, vita pro vita, oculus pro oculo, dens pro dente, manus pro manu, pes pro pede esto. Legem autem istam rectè dixit.*

Lex talionis ter scripta reperitur.

dixeris *legem Talionis*, aut *legem paris vindictæ*, quam *Aristoteles 5. Ethic. c. 5.* vocat τὸ ἀντιπαινον ὁς i. e. *contrapassum*, sive *parem passionem*, ut adeò *talio* sit jus, quo delinquenti par pœna infligitur: vel pœna, qua æquali modo patitur, quo quis nocuit.

Quid sit lex talionis?

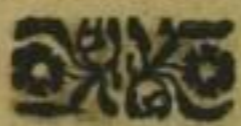
§. II. Hanc legem DEUS suo populo dederat, partim ut homines ad inferendam injuriam proxi talionis pœnâ deterrerentur; partim ut iudices certam haberent regulam, secundum quam procederent in irrogandis injuriarum pœnis, ne vel justo ridigores essent, vel nimia sua lenitate pravorum audaciam magis provocarent. Quamdiu enim homines in societate vivent, erunt semper, qui studio la- cessendi alios ducti non nisi formidine pœnæ intra modestiæ limites continentur. Et facile quoque est iudici modum in infligendis pœnis excedere, si extra & citra præscriptas leges ei iudicare permittatur.

Cur Deus populo suo legem talionis dederit?

§. III. Jure igitur meritoque talem legem DEUS extare voluit, quam etiam extraordinariis nonnunquam judiciis confirmatam legimus. *Samson* iudex populi DEI & vindex tali clade *Philistæos* affecit, ut diceret: *Sicut fecerunt mihi, sic feci eis Judic. XV. vers. 11.* justam hanc legem agnovit quoque *Adonibese* *Judic. I, 6.* ita inquit: *Septuaginta Reges, amputatis manuum & pedum summitatibus colligebant sub mensa mea reliquias; sicut feci, ita reddidit mihi Deus.* *Samuel* antequam transfigeret *Agagum*, ita ei edixit: *Sicut fecit absque liberis mulieres gladius tuus, sic absque liberis erit inter mulieres mater tua 1. Sam. XV. vers. 33.* Huc quoque pertinet

Lex talionis sæpe extraordinariis judiciis confirmata fuit.

com-

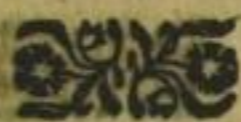
comminatio Esa. XXXIII, 1. *Vae tibi, quia praedaris, annon praedam patieris? cum consummaveris devastationem, devastaberis.* Et Habac. II, 8. *Quia tu spoliasti multas gentes, spoliabunt te reliquiae populorum.* In N. T. hanc legimus sententiam. Matth. VII, 2. *In quo iudicio iudicaveritis, iudicabimini; & in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.* Adde Apocal. XIII, 10. *Qui in captivitatem duxerit, in captivitatem ibit; qui gladio occiderit, oportet eum gladio occidi.* Unde effatum illud Autoris Sapientiae crebro audire licet: *Per quae quis peccat, per eadem torquetur,* Sapient. XI, 17.

Lex talionis non solum in Republ. Israelitica, sed & apud omnes ferè gentes recepta fuit.

Ista lex non potest de omnimoda identitate intelligi, uti putarunt Pythagoræi.

§. IV. *Fuit autem lex talionis non tantum in Republ. Israelitica, sed & apud omnes ferè gentes recepta.* Interim hæc talio non semper poterit de omnimoda identitate accipi, quemadmodum existimarunt *Pythagoræi*. Quid si enim privatus oculum excusserit gerenti Magistratum, num satis erit, oculo eum privari? Et si idem vulnus infligeretur infirmiori, quod robustiori, num æqualitas erit, cum alter sine vitæ dispendio idem ferre non potest? Fac præterea, *monoculum excutere unum oculum habenti duos, poteritne sua æquilibrio justitiæ constare proportio, si monoculo suus adimatur oculus?* Et qui rigidè talio possit observari, cum vulnus acceptum vix unquam eadem longitudine, latitudine & altitudine redhiberi possit? Si enim justo profundius & majus fuerit, longo & ridiculo circuitu vicissim aliquid pœnæ ab eo exigi deberet, qui tale vulnus alteri infligi postulavit, donec tandem res ad æquilibrio reducatur.

Præ-

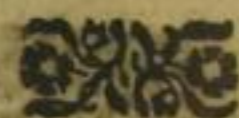
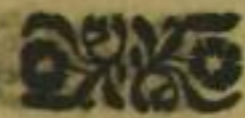

*Præterea talio h. m. intellecta in plurimis criminibus locum habere non potest. Quomodo enim per talionem adulterium, crimen læsæ Majestatis, convitium, calumnia, crimen falsi, suppositio partus, incestus, violatio sepulchri &c. puniri possent? Et quomodo cæcus aut edentulus, qui oculum aut dentem alicui excusfit, pœna talionis affici posset? Tandem pythagorica ista talio admodum noxia esset Reipublicæ, quia mutilis, cæcis, claudis, cicatricosisque & infamiæ injuriæque notas circumferentibus plena erit, quare hac lege non præcisè & semper ταυτοπία *Dei* præscripta fuit, sed ut tradunt Hebræorum Magistri ad Exod. XXI. & Levit. XXIV. persæpè locum habuit *compensatio damni juxta arbitrium judicis, pro qualitate personarum & ratione circumstantiarum pecunia æstimati*, vid. Exod. XXI, 19. Ubi is, qui lapide aut pugno alterum læsit, damnatur tantùm ad multam pecuniariam pro ratione lucri cessantis & impensarum ad curationem læsi necessariarum. Læsiõ autem ista nõ fuit sine vulnere aut livore. Unde cum postea in *lege talionis* dicitur, livorem pro livore dandum esse, *hoc non nisi de pretio livoris intelligi poterit. Eadem ergò ratio esse videtur de oculo & dente, quam formulam esse locutionem proverbialem, qua pœnas delictis proportionatas esse debere significetur*, Bodinus de Republ. l. 6. c. 6. p. 1203. seq. contendit, qui & *legem istam nunquam in usu fuisse asserit. Certè ex §. 7. Instit. de Injur.* satis liquet, pœnam in lege XII. Tabul. qua propter membrum ruptum talio erat, jam olim Romæ in desuetudinem abiisse. Plura in hanc*

Talio Pythagorica interdum esset impossibilis, & noxia Reipubl.

*Probatur dictis Scriptura, quod ταυτοπία *Dei* non fuerit præcisè hac lege præscripta.*

hanc

hanc rem vid. apud *J. A. Ohand. comment. in Exod. c. XXI. p. 215. & Annot. in Hug. Grot. p. 1139. Sim. Episcop. Instit. Theol. l. 3. sect. 2. c. 12. §. 5.*

Talio tantum à Magistratu immitti potuit.

Legem talionis à Phariseis corruptam Christus suae integritati restituit.

§. V. Qualiscunque verò fuerit ista *talio* & *retributio*, certum est, eam tantum à Magistratu immitti potuisse, non autem licuisse unicuique malum pro malo reddere, in ipsa enim lege *Mosis* privata quoque vindicta exercitis verbis prohibetur *Levit. XIX, 18. Ne ulciscitor, neque iram asseruato in populos tuos, sed diligit proximum tuum, sicut te, Ego sum Jehovab.* Et *Prov. XXIV, 19. Ne dicas, quomodo fecit mihi, sic faciam ei, & reddam unicuique secundum opus suum.* Interim Doctores Synagogæ seu Pharisei legem *talionis* ad judicia pertinentem falsa suâ interpretatione vel traxerant ad vindictam privatam, quasi cuilibet privato eam exercere, aut animo ulciscendi se, expetere liceret vindictam lege moderatam. Vel saltem de pacifica injuriarum perpesione nihil docuerant. Ideò restituto verò legis sensu falsationem omnem Christus refellit *Matth V, 38. 39. Audivistis dictum esse, oculus pro oculo &c.* ut sensus sit: *Audivistis dictum esse ab Antiquis sc. Phariseis: Oculum pro oculo erues; aut ad explendam ultionem, & tranquillandum animum vindictæ cupidum, postulabis à Magistratu, ut ei, qui oculum tibi excusit, vicissim oculus eruatur. Ego autem dico vobis, ne resistite malo, id est, non licet, ut hac ratione & ex cupiditate vindictæ injurias vestras ultum eatis, quin potius vos decet esse animo tam alieno à vindicta, ut nunquam per violentiam & parem retaliationem.*
(quæ

(quæ est propria vis verbi ἀντιστάσει) resistatis malo, sc. homini, injuriam inferenti, sed ad ferendam novam injuriam parati fitis potius, quàm ut injuriæ illius compensationem ulla ratione per similem percussione, aut aliam aliquam retaliationem quærere velitis. Neque enim permittit lex charitatis, alterius incommodum & noxam sine ullo etiam commodo & proprio emolumento quærere Rom. XII, 16. Cùm aliàs honesta sui defensio, & inculpata tutela, aut si hanc obtinere non possim⁹, sui à periculo subductio, insuperque gravis & seria increpatio eorum, qui dolorem & molestiam nobis adferunt, semper concessa fuerit, uti *Christi, Pauli* aliorumque exemplum satis clarè docet. Valde enim differunt: Tueri se honestè contra injuriam inferendam, aut illatam. Et illatam cum acerbitate vindicare. Illud est licitum, hoc non item.

§. VI. Exemplo quodam ut rem hanc Christus manifestam faciat: ita pergit: *Si quis Te percusserit in dextram maxillam, præbe illi & alteram.* i. e. Noli, si quis te malo affecit, ei vicissim malum rependere, aut odium ejus induere: sed ferienti maxillarum unam, alteram quoque percutiendam præbe potiùs, quàm te ulciscaris, aut alapam regeras, malum malo penses, & quidem prætextu legis de *Talione*. Atque hanc esse intentionem verborum, Christi, *si quis te percusserit &c.* neque ea præcisè secundùm literam intelligenda, quasi percutienti unam maxillam, altera statim ultrò atque cum silentio, obverti deberet; sed secundùm ἐπιείκειαν accipienda

Quomodo verba ista intelligenda sint: Si quis Te percusserit in dextram maxillam, præbe illi & alteram?

B

pienda

pienda esse, ipse Christus factu suo docuit *Job. XVIII,*
22. 23. Ubi non tantum non præbuit percutienti Pon-
tificis Servo alteram maxillam, sed & percutientem
his verbis objurgavit: *Si malè locutus sum, testare de*
malo: Sin bene, cur me cædis?

*Ipsa recta
ratio docet,
τὸ πρῶτον in
illis verbis:
Si quis Te
percusse-
rit in dex-
tram ma-
xillam &c.
deseren-
dum esse*

§. VII. Et quanquam hoc factum Christi non
extaret, ipsa tamen recta ratio τὸ πρῶτον hic deserend-
um, & benignam explicationem admittendam esse
cogeret, quid si enim percutiens dexteram maxillam
secundò ferire nolit? Quid si secundò percussurus
nolit alteram ferire, sed dexteram jamtum percus-
sam? *Deinde* si prior colaphus ita libratus fuerit, ut
homo percussus præ dolore novum recipere non
possit? *Præterea* si quis percutienti ultrò offerret
alteram maxillam, non tantum eum irritaret, sed &
ad novam invitaret injuriam. *Denique* si præcisè
secundum literam sententia hæc Salvatoris intellige-
retur, tum nequidem liceret declinare injuriam &
subterfugere periculum, quod est contra præceptum
Matth. X, 23. quo ad declinanda pericula *fugere jube-*
mur de civitate in civitatem. Imò ex verbis secun-
dum literam intellectis nequidem liceret percutien-
tem blando alloquio aut commonefactione atque
objurgatione à furore & nova injuria abstrahere,
quod contra omnem rationem, & contra *Actor. XXIII,*
3. 4. Ubi *Paulus* percutienti non obvertit alteram
maxillam, sed justo zelo commotus Ananiam in hæc
verba objurgavit: *Percutiet te Deus, paries dealbate.*

§. VIII. Quare eo modo, quem §. 6. indicavi,
dictum hoc intelligendum est. Nempe *Christus* illatas
in-

injurias non tantum patienter ferre nos jubet, sed & quò animum ab omni vindicta alienum ostendamus, vult, ut, postquam neque blandis neque ad severitatem compositis verbis, nec querela aut fuga aliquid proficere potuimus, potius ad ferendam novam injuriam nos componamus, atque obvertamus alteram quasi maxillam feriendam, quàm par pari repondamus. Cæterum quidam Interpretes causam reddere conantur, cur dextræ potius maxillæ quàm sinistræ h.l. fiat mentio, cum tamen sinistra ictui magis exposita sit. Putant nempe, atrociolem injuriam notari percussione dextræ, utpote in quam ictus aversus, ideoque magis contemptibilis dirigatur, vid. *Cornel. Fansen. Comment. in h.l. p. 47.* Sed hoc nimis argutum esse videtur, & nulla hîc emphasis aut vis est in *dextra*, nisi quod sequatur consuetudinem loquendi, non cædendi. Ferientis enim impetus, ut dictum, in sinistram potius fertur. Unde & in loco parallelo *Luc. VI, 29.* h.m. recensetur istud præceptum: *Qui te percutit in maxillam, utravis fuerit, præbe ei & alterã.*

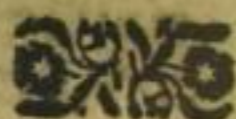
§. IX. Hactenus de sensu Verborum *Matth. V, 38. 39.* stricta brevitate actum est, ostensumque, Christianum à *Retaliandis injuriis* alienum esse debere. Ut verò hæc doctrina clarius adhuc exponatur, utile erit, occurrentes hac occasione dubitationes & casus sequentibus includere quæstionibus, atque expedire. *Prima* itaque *Quæstio* esto: *Quomodo illud: NE OB-*

B 2

NE-

*Cur dextra
potius ma-
xilla quàm
sinistra fiat
mentio?*

*Malo non
obstare, &
tamen suos
tueri, quo-
modo simul
consistere
possint?*

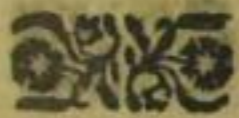

NEGAVIT, ET EST INFIDELI DETERIOR, cum
 sapè homo domesticis prospicere non possit, nisi malore-
 sistat? Ad quam ut respondeatur, repetendum ante
 omnia, quod §.5. dictum, illud non resistere præcisè
 κατὰ τὸ πῆλόν intelligi non posse, aliàs enim illa quoque
 resistentia, qua superior inferiorem v.g. Magistratus
 facinorosum, Pater rebellem filium castigat, atque in
 officio continet, interdicta esset, quod absurdum. Di-
 cendum igitur, privatam tantum resistentiam hinc
 prohiberi, quæ oritur ex animo vindictæ cupido, at-
 que acceptam injuriam retaliare annititur; non au-
 tem quæ merè inculpata tutela est, aut qua quis pro
 sui atque domesticorum suorum salute injustam vim
 propulsat. Tantum enim abest, ut hæc resistentia sit
 prohibita, ut potius fiat bono ejus, cui resistitur, e. g.
 si quis claustris & vectibus nocturnum aggressorem
 ædibus suis arceat, aut si quis eum in ergastulum
 compingat, sive ope Magistratus compingi curet. Ut
 nunc de eo nil dicam, quod quidam Interpretes circa
 1. Tim. V, 8. monent, non agi ibidem de modis, quibus
 quis domesticis suis providere debeat, eosdemque ab
 omni violentia immunes præstare; sed quomodo vi-
 duæ doctrinâ simul atq; vitæ sanctimoniâ domesticis
 suis præire debeant, neq; lasciviâ & petulantiâ suâ iis-
 dem in via salutis impedimentum afferre aut nocere.

An viro
 honorato
 depaltrato
 concessum
 sit, alapam
 ledenti re-
 gerere?

§. X. *Questio secunda.* Quomodo cum verbis
 Christi, si quis te percusserit &c. conveniat, quod qui-
 dam Theologi & Moralistæ tradunt: Viro honorato
 alapâ percusso licere repercutere. vid. D. Rudrauff.
 Ethic. part. 3. c. 6. p. 223. Pruckner Man. Cent. 3. qu. 77.

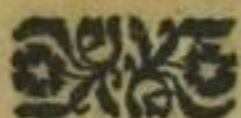

78 p. 151. seq. *R.* MORALISTAS sæpe in vindican-
dis Injuriis nimium laxare conscientias, atque eò non
rarò progredi, ut alapam imò etiam maledicas voces
& injurias cæde præveniri, atque si aliter injuria ar-
ceri nequeat, contumeliosum occidi posse dicant. *vid.*
L. Montaltii Epist. Provinc. 7. & Zigler. Not. in Grot. l. 2.
J. B. & P. c. 1. §. 10. Ubi ex Moralistarum Scriptis quæ-
dam in hanc rem collecta reperiuntur. THEOLOGI
verò qui repercussionem concessam esse putant, eam
intelligunt, quæ fit statim & in momento, non *ad su-
mendam vindictam, sed ad vitandam ignominiam.*
Balduin. lib. 4. Cas. Consc. c. 1. Cas. 15. Quanquam igno-
minia ista etiam non percipiendo vitari, atque à
Magistratu facile aboleri possit, asperrimâ pœnâ læ-
denti imposta, eodemque adactò, ut honoris signa
læso publicè exhibeat. Præterea datur casus, quo,
quæ in alapa inest ignominia, percipiendo non de-
letur, ut, si homo sordidus & vilis conditionis virum
honoratum feriret. Ibi namque è dignitate honora-
tioris non esset, multò minus læso satisfaceret, si ala-
pam alapâ tantùm remuneraret.

§. XI. *Questio tertia. An judicialis injuriarum*
persecutio pugnet cum Christiana patientia? *R.* Si con-
tentio in foro civili fiat animo vindictæ cupido, vi-
rulento, & propter conceptum odium æstuante,
nullum dubium est, pugnare istiusmodi persecutio-
nem cum patientia Christiana. Quod si verò absit
vindictæ cupiditas, christiana patientia non obstat,
quò minus injuriis laceffitus rem ad judicem deferre
possit. Neque enim vitæ Christianæ regulæ politias
abo-

Judicialis
injuria-
rum perse-
cutio non
pugnat
cum Chri-
stiana pati-
entia.

abolent, quin potius ad læsi aliorumque securitatem multum conducit, infrunitam quorundam licentiam coërcere, qua probis insultant, eosdemque contumeliis afficiunt. Quo ipso etiam satis liquet, in istiusmodi vindicatione non tam pœnam ratione præteriti, quàm futuram immunitatē quærendam, aut, ut *Hobbes* loquitur, *non tam respiciendum, quàm prospiciendum esse. vid. Aulic. inculpat. part. secund. cap. 17. §. 7.*

§. XII. *Questio quarta. An expediat, acceptas injurias dissimulare?* Jubet per sæpè necessitas, temporumque conditio, ut valeat apud Prudentes illud: *Optimum injuriarum remedium est, easdem non intelligere.* Imò oportet nonnunquam accipere injurias & agere gratias, adeò ut non patienter tantùm, sed & hilari vultu ferendæ sint. Præsertim si potentior & superbus eas intulerit, tum nequidem fateri expedit. Is enim iterum faciet, si se fecisse crediderit. Hoc scilicet habent pessimum animi magna furtuna insolentes, *quos læserunt, eos & oderunt.* Cum quibus si quis intempestivè judicio experiri, sibi que victoriam polliceti ausus fuerit, suo damno tandem discet, verum esse illud: *Non indecorum modo, sed inutile plerumque, sæpè & perniciosum esse, conceptam ex injuria indignationem profiteri.* Quod si verò injuria fuerit atrox, ut impetatur existimatio læsi, aut aliud quoddam periculum rebus ejus inde immineat; non erit consultum, insensatum se ostendere, atque incutiosum existimationis. Sed nec lædenti ita implacabilis erit læsus, quin satisfacturo reconciliationis spem locumque veniæ relinquat. Quam in rem non inutile fu-

Optimum interdum injuriarum remedium est, easdem non intelligere.

Atrocem Injuriam dissimulare non expedit.

fu-

fuerit, queri primò de injuria apud amicos ejus, qui læsit. Si tunc pœnitudinis quædam indicia præbeat, læsoque satisfaciat, redeundum est in gratiam cum offendente. *vid. rursus Aulic. inculpat. part. 2. c. 17. §. 8. 9.* Cum verò sæpè liceat reperire homines, qui multis injuriis & inimicitiis inclarescere amant, quique ex malitia & spe impunitatis asperiores semper fiunt, his alio modo obviam eundum, quem exponere hujus loci non est, sed aliò pertinet. Interim non rarò observare licet, admirabili DEI judicio injurias ad tales homines cum fœnore quasi redire.

§. XIII. *Questio quinta. An liceat ferventes adhuc inimici offensas in libro ad memoriam annotare?* Contingit nonnunquam magno afflictorum commodo, ut inimici illorum perfluant instar dolii rimarum pleni, odiaque minas & machinationes apud eos quoque spirent, & profiteantur, qui secretorum non retinentes, rem totam ad alios transmittunt. Jam si ad eos, quorum scire maximè interest, hæc arcana quoque dimanent, laudanda est divina providentia, quæ malignorum consilia h. m. detegere & confundere solet. Neque tunc otioso licet esse & incurioso ei, cujus res agitur. Sed uti gladium in vagina, ita offensas in charta ad sui defensionem tunc habere expedit. *vid. Dannhaver Cas. Conscient. part. 1. p. 326.* Ignobile, *dicitis*, hoc pugnandi genus est, conjunctum cum livore & odio, quod indignum christiana moderatione. Euge verò, quàm nobile genus amoris, & quàm bella est moderatio: fodicare proximum immerentem, & variis eum afficere injuriis, ita ut nec remedium contra easdem quærere debeat! Similem ferè charitatem & moderationem *Cardinalis Dieterichsteinus* exhibuit L. Baroni *Carolo Zerotino* apud *Joh. Lat. Compend. Hist. Univ. p. 505.* Cæterum satis se à suspitione odii & livoris liberat is, quem aliorum criminationes ad talem defensionem compellunt. Interim tristis ea est pugna inter
Chri-

Ferventes inimici offensas in charta ad memoriam annotare licet.

Christianos, sed tamen & talis, quam in societate humana vix subterfugere possunt, qui variis divexantur acerbitatibus.

An ad calumnias extra iudicium respondere liceat?

§. XIV. *Questio sexta. An sit contra praeceptum de ferendis injuriis, si quis ad calumnias extra iudicium respondeat?* Quanto l'accuse giovano alle Republiche, tanto le calumnie nucono, eleganter inquit *Machiavellus Discors. sopra la prima Deca di T. Livio lib. I. cap. 8.* Uti accusatio libera prodest, ita calumnia nocet Reipublicæ. Hinc calumniæ omnibus bonis tam detestabiles sunt, ut ad eas tollendas nullo labori parcendum esse dicant. Tolluntur autem calumniæ commodissime & evitantur, cum libertas datur, unumquemque calumniatorem accusandi, flagitandique à iudice, ut calumniatorem cogat fieri accusatorem, quod iterum monet *Machiavellus l. c. p. 23. perche si debbe fargli diventare accusatori, è quando l'accusa si riscontri vera; ó premiarli, ó non punirli. Ma quando la non si riscontri vera, punirli, come fu punito Manlio. Conf. lib. 2. discors. c. 28. p. 176. 177.* Et siquidem publicè probare queant, id verum esse, quod clanculum impingebant, ut vel præmio, vel nullo damno afficiantur. Si probare nequeant, puniantur, ut *Manlius*, qui calumniator inventus in vincula duci iustus est. Quod si verò hoc modo contra calumniatorem agere non detur; aut necesse sit, querimoniam in aliud tempus differri, licebit interea iudicio rectè sententiam ad calumnias respondere, easque repellere, ne neglectæ & non contritæ robur accipiant. vid. *Dannhauser. Colleg. Decal. Disp. 18. quest. 2. pag. 923.* Huc pertinet, quod *Proverb. XXVI, 5.* legitur: responde stulto, ne videatur sapiens. Et quod *Christus* maledicis *Judæis* respondit, cum dixissent: *ipsum habere demonium.* Vos, inquit, *ex Patre Diabolo estis, non ego.* *Joh. VIII, 44.* Adde, quod nihil delinquat, qui eo animo aliquid facit, non ut alteri, sed ne alter sibi noceat. *arg. l. 2. §. 9. ff. de aqu. & aqu. plu. arcend. & arg. l. 25. ff. de Procurat.*

FINIS.

Coll. diss. A. 59, misc. 20